

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

III/2011

ПЕРСОНАЛНОСТ У ПАРЛАМЕНТАРНОМ ДИСКУРСУ: ПРВО ЛИЦЕ МНОЖИНЕ

***Апстракт:** Поларизација дискурских учесника је општа појава у политичком дискурсу и односи се на издвајање позиција, односно, формирање неколико група које су, по правилу, супротстављене. Стога је испитивање категорије персоналности, тј. употребе замјеница и глаголског лица, пажње вриједан предмет истраживања у парламентарном дискурсу. У том свјетлу, у раду се фокусирамо на најчешћу перспективу у језику Скупштине Црне Горе – перспективу првог лица множине и употребу замјенице ми. Анализирамо дискурсне макростратегије грађења колективног идентитета и оградивања од одговорности, издвајамо најчешће глаголе који се користе у овој перспективи и начине и времена у којима се они употребљавају. Резултати показују да се спонтана излагања посланика у великој мјери разликују од унапријед припремљених парламентарних говора када је у питању категорија персоналности, што упућује на свјесну манипулацију.*

***Кључне ријечи:** ми, прво лице множине, глаголско лице, парламентарни дискурс.*

1. Увод

Политички дискурс, а кроз њега и политичка стварност, гради се кроз опозиције *нас* против *вас* и *нас* против *њих*, што подразумева најмање три позиције. Оно што ћемо овдје назвати првом позицијом изражено је перспективом првог лица једине и множине, док се друга и трећа позиција појединачно односе на перспективу другог и трећег лица. Будући да је парламентарна расправа жанровски дебата, деиктички контекст диктира већу поларизацију у правцу опозиције *нас* против *вас*, односно опонирање између прве и друге позиције.

Промјена становишта са којег говори политичар врши се или подсвјесно или стратешки (Partington 2003: 63), али

у оба случаја енкодира идеолошке позиције, тј. даје увид у то да ли се политичар истиче као индивидуа или себе види као припадника једне групе која обухвата и публику. Тако говорење из перспективе првог лица множине помјера личну одговорност са индивидуе на „анонимнију“ групу (Bull and Fetzer 2008: 281), подржава валидност изреченог, будући да више особа стоји иза одређене пропозиције, и потпомаже процес грађења групног идентитета. Социопсихолошки процес групне идентификације подразумева стварање емоционалне привржености према особама које се виде као припадници одређене групе (Einsink 1997: 7), а у политичком дискурсу, идентификација је заправо убјеђивање (Allen 2007: 3).

Предмет овог рада је „најполитичкија“ перспектива у парламентарном

дискурсу – перспектива која се изражава у конструкцијама са субјектом који је заступљен замјеницом *ми* и глаголом у првом лицу множине.

2. Корпус

Корпус за овај рад чине записи са сједнице Скупштине Црне Горе која је била посвећена расправи о буџету за 2010. годину. У потпуности смо преузели запис са првог дана засиједања и проширили корпус са још два сата расправе која је одржана другог дана сједнице. Слиједе детаљи овог корпуса:

Парламентарно засиједање	Шеста сједница другог редовног засиједања
Расправа	Расправа о буџету за календарску 2010. годину
Извор корпуса	Ауторизовани фонографски записи са сједнице
Датум	15.12.2009. и 16.12.2009.
Трајање	7 сати 30 минута
Број ријечи	45 435
Број штампаних страна	127
Број размјена	(предсједник и потпредсједници Скупштине: 70; ДПС: 33; СДП: 7; СНП: 10; ПЗП: 13; Нова: 7)
Учествовало посланика	25

Табела 1. Детаљи корпуса

3. Методологија

Општи оквир за наше испитивање је анализа дискурса и, специфичније, анализа политичког дискурса. У раду се бавимо прагматичком анализом употребе замјеница и начина на који функционише систем персоналности.

Методологија је сљедећа: најприје издвајамо све појаве замјенице *ми* у кор-

пусу и коментаришемо њену учесталост у односу на остале замјенице (методе корпусне лингвистике). Затим издвајамо све глаголске облике који су у првом лицу множине, табеларно приказујемо оне најфреквентније (преко 10 појава), а затим квалитативно анализирамо табелу. На крају испитивања, дајемо преглед начина и времена која су кориштена у првом лицу множине. Приступ је критички, у духу критичке анализе дискурса.

4. Анализа

4.1. Употреба замјенице *ми*

Иако је персоналност, као семантичка категорија, најизразитије граматицизована у глаголској категорији лица, док су замјенички облици мање граматицизовани (Пипер и др. 2005: 592), резултати који се односе на просту учесталост замјеница били су индикативни за објашњење неких аспеката парламентарног дискурса, па ћемо се у сљедећем тексту бавити анализом управо тих података.

Када се анализира само употреба замјеница у функцији субјекта у црногорској парламентарној дебати, добијамо сљедеће резултате:

Расправа о буџету					
Замјеница у функцији субјекта	СФ ¹	НФ ²	Замјеница у функцији субјекта	СФ	НФ
ја	118	2,59	ми	119	2,61
ти	1	0,02	ви	127	2,79
он	19	0,41	они	33	0,72

Табела 2. Дистрибуција замјеница у функцији субјекта

- 1 СФ: сирова фреквенција (енгл. *raw frequency*), тј. укупан број појава ријечи у цијелом корпусу.
- 2 НФ: нормализована фреквенција (енгл. *normalised frequency*), тј. укупан број појаве ријечи на хиљаду ријечи корпуса. Нормализована фреквенција се користи код поређења различитих корпуса.

Оно на шта табела 2. упућује је доминантна употреба замјенице другог лица множине, која се користи за учтиво обраћање другим посланицима, појединачно и колективно. Замјеница чију употребу овдје испитујемо налази се на другом мјесту по учесталости, раме уз раме са замјеницом *ја*. Ове замјенице се користе да означе говорника, било шире, као припадника групе, или уже, као појединца.

Полазимо од претпоставке да експлицитно навођење замјеница има функцију наглашавања говорника или адресата, што нарочито долази до изражаја у размјенама коментара, односно репликама. Наиме, показало се да расправе, тј. излагања или парламентарни говори, имају другачије језичке одлике од реплика у црногорском парламенту. Ово је посљедица чињенице да парламентарни говори углавном припадају дискурсу који је писан да би био говорен, док су реплике облик спонтанијег говорног дискурса. Зато можемо говорити о два поджанра парламентарне дебате као жанра.

Ове варијације је најцјелисходније графички представити, што нам је омогућио програм *AntConc* 3.2.1. (Anthony 2007). Наиме, прикази који се добијају уз помоћ овог програма обиљежавају мјеста на којима се у корпусу налази облик који се истражује. За приказ смо изабрали најфреквентније замјенице (*ја*, *ми*, *ви*):

Приказ 1. Дистрибуција замјенице *ја*

Приказ 2. Дистрибуција замјенице *ми*

Приказ 3. Дистрибуција замјенице *ви*

Прикази указују на то да постоји одређено поклапање када је у питању

употреба ових замјеница. Наши подаци показују да се замјеница *ја* користи 3,6% чешће у репликама него у расправама, а упоредни подаци за замјеницу *ми* крећу се у истом правцу, указујући да је њена употреба у репликама 2,07% пута чешћа, дакле двоструко. Највећу разлику у подацима забиљежили смо код експлицитне употребе замјенице *ви*, која је чак 7,75% чешћа у репликама. Интуитивна претпоставка да ће поларизација бити више изражена у репликама тиме се потврђује. Поменуто замјенице се у датим случајевима користе да се истакне ауторитет и персона политичара који говори (*ја*), да се заштити тиме што ће говорити из перспективе групе или истакне припадање групи (*ми*), и најчешће, да експлицитно адресира посланика из друге партије којем упућује реплику (*ви*). Прикази показују слагање у сегментима који се односе на реплике.

Фокусираћемо се на замјеницу *ми*. Употребом ове замјенице, посланик најчешће говори у име политичке странке, како илуструју сљедећи примјери:

(1) ДАМЈАНОВИЋ: ...Интересује ме да ли планирате да уважите ове препоруке, јер ако не бринемо о Централној банци Црне Горе **ми у СНП-у** дефинитивно бринемо о усклађености политике Централне банке Црне Горе која је задужена за монетарну стабилност итд...

(2) МЕДОЈЕВИЋ: ...Сада, практично, **ми овдје се само гледамо као двије стране**, нити ми можемо да утичемо на њихове планове, нити можемо да утичемо на то што они раде...

(3) КОЊЕВИЋ: ...**Ми из Социјалдемократске партије** ових дана смо износили јасне примједбе које се тичу Буџета. Ми смо свакако разговарали, чини нам се да је то најконструктивнији метод, са представницима Министарства финансија...

(4) БОЖОВИЋ: ...**Ми ћемо и данас као Социјалистичка народна партија** у том смислу уложити сав свој напор ...

Референт за *ми* у парламенту најчешће је политичка партија (*ексклузивно ми*), за разлику од других жанрова дискурса политике, гдје је референт за *ми* често и читава држава и народ (*инклузивно ми*)³. Дакле, иако се за замјеницу *ми* се често каже да је „најполитичкија“ замјеница, будући да се најчешће користи у инклузивној функцији (политичар + партија + народ), *ми* у парламенту је само једна страна у расправи, што је вјероватно посљедица дебатне природе овог жанра, гдје је мото најприје „ми против њих“, док је публика формално секундарни адресат, иако суштински, наравно, примарни.

Замјеница *ми* се користи и за ограђивање од одговорности:

(5) ЖИВКОВИЋ: Господине предсједнице, **господине министре**, у свом уводном излагању **Ви сте говорили** да је држава у протеклом периоду помогла банкарски сектор и **да сте очекивали** да ће вам банкарски сектор то узвратити повећањем кредитне активности и **очекујете** повећање кредитне активности у 2010. години, као један од облика опоравка привреде. **Ја мислим да сте Ви, господине Лукшићу**, да је *Влада* помогла, тачно је то, банкарски сектор, уствари помогла је само једну банку, можда ове друге нису тражиле, али је питање колико је реално очекивати да од доста посрнутих банака сада очекујете неки већи кредитни замах...

ЛУКШИЋ: ...Што се тиче питања *дали смо ми урадили праву ствар што смо интервенисали* у смислу помоћи банкарском сектору, мислим да апсолутно **јесмо** и да је ова година иза нас показала да је то било нужно и паметно направити и да заправо данас **имамо** банкарски сектор који има коефицијент

укупне ликвидности значајно изнад законског минимума...

Тадашњи министар финансија, Лукшић, углавном користи перспективу првог лица множине да одговори на нападе опозиције који су углавном адресирани лично на њега, како се то види у примјеру пет. Свакако, да је одговор гласио *да ли сам ја урадио праву ствар*, поменути посланик би себи „натоварио“ цјелокупно бреме одговорности за учињено. Ова стратегија се углавном користи у одговорима на „нападе“.

Ипак, у односу на остале жанрове политичког дискурса, значење ограђивања од одговорности је много рјеђе у црногорском парламенту. Као што смо видјели, у репликама нарочито до изражаја долази процес поларизације, па ћемо црногорски дебатни стил у размјенама реплика одредити као конфронтациони. У овом стилу изгледа да нема много мјеста за ограђивање од одговорности, а *ми* најчешће има функцију истицања групе, дакле – политичке партије. Више је асертивности него колишања, што упућује на то да је дискурс црногорске политике углавном заснован на поларизацији, тј. истицању разлика. У оваквим ситуацијама до изражаја долази процес грађења групног идентитета, што, као што смо видјели, посланици изводе на партијском нивоу, али вјероватно да постоји и намјера да се поларизација из парламента преслика на политичку стварност уопште. Могуће да због тога грађани често у свом политичком одређењу користе одреднице припадништва одређеној партији, а не ставовима, што често води до тога да се не односе критички према појединачним политикама, већ прихватају све што долази из одређене групације.

3 *Инклузивну* и *ексклузивну* употребу замјенице *ми* дефинишемо онако како то чини Ферклаф (1989: 127; 179), при чему *инклузивно ми* укључује све могуће адресате, тј. и народ у нашем случају, док *ексклузивно* искључује неког од њих.

4.2. Прво лице множине

Истраживање настављамо анализом перспективе првог лица множине, које је уједно и најсложеније, јер може

обухватити и друго и треће лице, или само једно од њих (Клајн 2000: 99).

Перспектива првог лица множине је најчешћа у црногорском парламенту, о чему свједочи табела 3, која сумира најчешће глаголе који су се нашли у овом лицу:

Расправа о буџету					
Лични глаголски облици са аниматним субјектом у:	СФ		НФ		НФ
	СФ	НФ	СФ	НФ	
првом лицу једнине	699	15,38	првом лицу множине	887	19,52
другом лицу једнине	5	0,11	другом лицу множине	531	11,68
трећем лицу једнине	241	5,30	трећем лицу множине	207	4,55

Табела 3. Дистрибуција личних глаголских облика са аниматним субјектом у категорији лица

Подаци у табелама 2. и 3. у великој мјери се разликују, будући да се замјенице у комбинацији са личним глаголским облицима користе само у 16,51% случајева, односно, отприлике једном у шест случајева. Ипак, резултати нису противурјечни, већ су подаци о употреби замјеница репрезентативнији за реплике, односно оне дјелове засиједања у којима долази до већег степена конфронтације и у којима је поларизација више изражена, док обухватније податке, на нивоу цијеле расправе пружа табела 3.

Овдје дајемо преглед глагола који се најчешће користе у првом лицу множине (више од десет појава):

Активни глаголски облик у првом лицу множине	СФ	НФ
имамо/немамо (79) смо имали (31) ћемо имати (6) имаћемо (2)	116	2,55
можемо (40) могли смо (4) би могли (3)	47	1,03
говоримо (26) смо говорили (6)	32	0,70
морамо (17) бисмо морали (1) ћемо морати (1)	19	0,42
знамо	16	0,35
рецимо (11) рекли бисмо (2) би рекли (2)	15	0,33
видимо (11) видјели смо (1) видјећемо (1)	13	0,29
разговарамо (7) смо разговарали (4) бисмо разговарали (1)	12	0,26
радимо (8) смо радили (3)	11	0,24
предложили смо (6) ћемо предложити (4) предложимо (1)	11	0,24
смо (10) јесмо (1)	11	0,24
кажемо	10	0,22
смо добили (5) бисмо добили (3) добијемо (2)	10	0,22
Укупно	323 (=36,41% од 887 облика)	

Табела 4. Учесталост активних глаголских облика у првом лицу множине

Значајан број ових глагола учествује у метадискурским фразама (говорити,

рећи, разговарати, казати). Облици глагола *говорити* и *разговорати* служе да појасне поенту садржаја који се износи, односно његово наглашавање:

(6) ЦАКУЛА-ТУШУП: ...Међутим, ми на сва уста **говоримо** о важностима интеграција и стварању позитивне слике Црне Горе у Европској унији и свијету...

(7) СЕКУЛИЋ: ...Прије свега **говоримо** о тој гиљотини прописа која би на неки начин с једне стране смањила потребу за радницима управе а с друге стране смањила и могући извор корупције у јавној и државној управи...

(8) ДАМЈАНОВИЋ: ...ми данас **разговарамо** о раду агенција, а чини ми се да смо једну агенцију пропустили да анализирамо и мене чуди зашто та агенција није на тапету...

Фраза *да кажемо*, ако јој претходи и слиједи пауза, служи као дискурсни маркер за реформулацију садржаја и такође је једно од готових метајезичких средстава које посланици имају на располагању:

(9) ФРАНОВИЋ: ...Заговарање Централне банке Црне Горе за аранжман са ММФ и на неки начин једна овако блага, **да кажемо**, дистанца или балансирање Министарства финансија...

Глагол *рећи* налазимо претежно у дискурсном маркеру *рецимо*, који служи за додавање садржаја, односно навођење примјера:

(10) БОЖОВИЋ: ...Да не говоримо о неким недостижним подацима, **рецимо** од 28% у САД-у, 27% у Јапану, итд...

Готове метадискурсне фразе чине значајан постотак црногорског политичког дискурса. Ипак, у овој перспективи, најчешћи је глагол *имати*, обично у функцији чињеничног констатовања, који ће се у зависности од политичке опредјељености политичара (позиција/опозиција), везивати за позитивне или негативне садржаје:

(11) ВУКСАНОВИЋ: ...Што више пролази вријеме **имамо** тај позитивни тренд раста ових елемената, што говори да, ипак, **имамо** помаке унапријед...

(12) ГОСПИЋ: ...Када је политика заштите животне средине у питању, спроводиће се активности на санацији утицајапостојећихизвораиндустријског загађења КАП, Жељезара, Термоелектрана Пљевља, *гдје* **имамо** изузетне успјехе...

(13) БУЛАЈИЋ: ...Увоз је финансиран инокредитима и за посљедицу **имамо** велики раст спољњег дуга...

(14) ЖИВКОВИЋ: ...За папир и за неке друге ствари ми овдје **имамо** потрошњу – повећање за десет милиона евра, за материјал и услуге. Мислим да је то нереално и да то у ствари спада, неће се то потрошити за материјал и услуге, него на неке друге ствари за које ми посланици, макар ми из опозиције, никад нећемо сазнати због чега се то потрошило...

За глагол *имати* често се вежу и неутрални садржаји, у циљу констатовања, јер, као што се може видјети из примјера, овдје имплицирани субјекат *ми* има инклузивно значење у смислу политичар + партија + посланици + грађани Црне Горе. Оваква перспектива је углавном типична за излагања, тј. говоре, а мање за реплике. Разлог је што се говори спремају унапријед, при чему се инклузивна перспектива пажљиво планира. Реплике представљају спонтана излагања, па се код њих мање свјесно може планирати инклузивна перспектива и чешће долази до истицања перспективе *ја* и перспективе *ви*, тј. долази до поларизације. Ова теза може се доказати уколико се узме у обзир распоред перспектива глаголских облика са аниматним субјектом у говорима и репликама засебно:

Расправа о буџету – говори	
Лични глаголски облици са аниматним субјектом у расправама	
100% (=37,26% свих аниматних облика)	1. л. јед. 26,24%
	2. л. јед. 0,53%
	3. л. јед. 8,60%
	1. л. мн. 42,08%
	2. л. мн. 12%
	3. л. мн. 10,52%

Табела 5. Лични глаголски облици са аниматним субјектом у расправама

Расправа о буџету – реплике	
Лични глаголски облици са аниматним субјектом у репликама:	
100% (=52,87% свих аниматних облика) ⁴	1. л. јед. 29,73%
	2. л. јед. 0%
	3. л. јед. 9,88%
	1. л. мн. 27,04%
	2. л. мн. 24,11%
	3. л. мн. 9,21%

Табела 6. Лични глаголски облици са аниматним субјектом у репликама

Табеле 5. и 6. откривају нам да расправе, тј. говори, који се унапријед спремају, садрже нешто мање од 40%

⁴ Осталих 9,86% аниматних облика је употријебљено од стране предсједника и потпредсједника Скупштине.

свих аниматних облика, иако чине највећи дио парламентарног засиједања, јер им се додјељује већа минутажа. Ово значи да унапријед планиран говор обилује номинализацијама, гдје су субјекти неаниматни, тј. процеси се приказују као да се дешавају сами од себе. Такође, у њима је доста пасива и безличних конструкција, које омогућавају посланику дистанцирање од садржаја, а тиме и одрицање од одговорности за њих. У случају реплика, излагања су пуно спонтанија, иако и она обилују унапријед спремљеним фразама и аргументацијама, као и метадискурским фразама које служе као ефикасно средство за организацију тог дискурса. У том случају, говор посланика постаје ближи свакодневном говору, који карактерише мноштво аниматних облика.

Умјесто перспективе *ми*, коју политичари, изгледа, вјештачки конструишу, будући да се њена употреба смањује за 15% у спонтаном излагању, политичари у репликама говоре много чешће из првог лица једнине, што је природније. Такође, због конфронтационе природе реплика, расте и употреба перспективе *ви* за 50%.

Дакле, говорење из инклузивне перспективе опада што је говор спонтанији. Будући да инклузивна перспектива доприноси грађењу колективног идентитета и убирању бројних гласова због поистовјећивања политичара са народом, тј. представљањем да су они „један од њих“, сматрамо да овдје долази до свјесне манипулације. Парламентарни говори намјерно се конструишу на начин да се користи патриотско *ми* и, поређењем са њиховим спонтанијим излагањима, долазимо до закључка да је говорење из те перспективе у извјесној мјери вјештачко.

На листи у табели 4. нашла су се и два модална глагола, *моћи* и *морати*. Оба су најчешћа у презенту. Висока учесталост ова два модала упућује на изра-

жено испољавање става говорника према садржају који говоре, и то у смислу изражавања могућности и облигације. Облик можемо се користи у хипотетичким сценаријима, који су чести у политичком дискурсу:

(15) ЛУБУРИЋ: ...Да бисмо боље сагледали гдје се и у каквој ситуацији налазимо данас када разматрамо предлог новог буџета, у каквој ситуацији се можемо наћи већ сјутра, можда није згорег да се укратко осврнемо и на нека економска дешавања у Европској унији...

(16) МЕДОЈЕВИЋ: ...Дајте да усвојимо тај закон о замрзавању имовине стечене криминалом, дајте да се тужилац онда у договору са правосуђем и са полицијом ангажује да када год покрене у раној фази истраге неки поступак да одмах привремено замрзне ту имовину, па по правоснажности те пресуде та имовина постаје државна, па ће дио тога, можемо се договорити да један проценат те имовине коју они заплијене иде на поправљање стандарда људи који раде у тим институцијама, на поправљање зарада, рјешавање стамбених питања, поправљање материјалних услова...

Интересантно да облику *можемо* најчешће претходи негација, што у пропозицију уноси значење немогућности и брисања хипотетичких сценарија. Док се глагол *моћи* често налази у метадискурским фразама (нпр. оно што можемо рећи, можемо говорити о, можемо казати и сл.), то није случај са глаголом *морати*. Облик *морамо* означава облигацију, најчешће у комбинацији са негативним садржајима:

(17) РАДУНОВИЋ: ...Сада смо дотакли дно и морамо да се сукобимо са проблемом и суочимо да Црна Гора нема развијену привреду, да се нико није бавио тим проблемом шта ћемо да радимо када све распродамо...

(18) ЦАКУЛА-ТУШУП: ...Једном, у истој књизи, размак неколико страна,

то ће помоћник министра вјероватно погледати, са два различита износа, мада су оба износа нереална с озбиром колика је укупна сума коју ћемо ми из Буџета вјероватно за обештећење морати да платимо не ове године, али кроз низ година...

Говорење из перспективе *ми* обликовано је, дакле, изражавањем хипотетичког и облигационог става, метадискурским пројектовањем и констатовањем. Иако је говорење из перспективе *ми* најчешће, оно је исконструисано, како смо видјели, као инклузивно *ми* са патриотском функцијом, тј. функцијом грађења колективног идентитета, а не ограђивања појединца.

Остаје још да видимо како се користе глаголски облици у перспективи множине:

Прво лице множине		
Времена:		
Презент	610	68,77%
Перфекат	164	18,48%
Футур I	73	8,23%
Начини:		
Футур II ⁵	12	1,35%
Садашњи потенцијал	27	3,04%
Императив	1	0,11%
Укупно	887	100%

Табела 7. Активни глаголски облици у првом лицу множине

5 У већини граматика, футур II се приказује у систему глаголских времена (Стевановић, 1989 (мада се каже и да је футур II „више модус, него време“ и да је „изразито модалан облик“ (Стевановић, 1989: 680)); Мразовић и Вукадиновић (1990); Остојић (1999); Симић (2002); Клајн (2005); Пипер и др. (2005)). Ипак, код Станојчића и Поповића (1992), футур II се представља као начин, чега се придржавамо у овом раду.

Презент, перфекат и футур I граде готово читав дискурс ове перспективе. Ипак, у парламенту доминира презент, будући да се расправа углавном своди на размјену мишљења и знања кроз когнитивне глаголе и глаголе перцепције, који се иначе углавном употребљавају у презенту, будући да означавају стања. Иако је футур чест у политичком дискурсу и то код говорних чиновних обећања, расправа у парламенту није директно обраћање грађанима, што је вјероватно разлог за његову мању учесталост.

Ови подаци говоре да су посланици када говоре у првом лицу углавном усредсређени на предмет расправе и да мање истичу своја прошла дјела и износе обећања, што би упутило још једном на претпоставку да су они најприје окренути једни другима, а да је обраћање грађанима, макар формално, секундарно.

5. Заључак

Расправу о буџету у црногорском парламенту анализирали смо у категорији персоналости, с фокусом на прво лице множине, односно замјеницу ми.

Замјеница ми у црногорском парламенту најчешће се користи за истицање партијске припадности и грађење колективног идентитета, док је њена употреба за потребе ограђивања од одговорности много рјеђа. Надаље, говорење из перспективе првог лица множине обиљежено је изражавањем хипотетичког и облигационог става, метадискурсом пројектовањем и констатовањем, док је доминантно вријеме презент.

Показало се да је прво лице множине доминантна перспектива црногорског парламента, али да, иако је највише глагола у првом лицу множине, најчешћа замјеница није ми. Наиме, број замјеница је много већи у репликама, гдје је заступљенији спонтанији дискурс, тј.

када посланици спонтано говоре, најчешће користе замјенице ја и ви. С друге стране, када излажу, тј. држе унапријед спремљене говоре, онда користе највише замјеницу ми. Закључили смо да овдје долази до свјесне манипулације – политичари користе сасвим другачији језик када говоре спонтано и када излажу унапријед припремљене говоре.

Библиографија

1. Allen, Wendy (2007) „Australian Political Discourse: Pronominal Choice in Campaign Speeches“, in Mushin, I. and Laughren, M. *Annual Meeting of the Australian Linguistic Society*, Brisbane, Australia, 7–9 July, 2006, интернет, доступно на: http://espace.library.uq.edu.au/serve/UQ:12794/ALLEN_W_ALS2006.pdf (приступљено 2. јануара 2010)
2. Ensink, Titus (1997) „The Footing of a Royal Address: An Analysis of Representativeness in Political Speech, Exemplified in Queen Beatrix’s Address to the Knesset on March 28, 1995“, in Schäffner, C. (ed.) *Analysing Political Speech*, Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney, Johannesburg: Multilingual Matters LTD, 5–32.
3. Fairclough, Norman (1999) *Language and Power*. New York: Longman.
4. Fetzer, Anita and Bull, Paul (2008) „Well, I Answer It by Simply Inviting You to Look at the Evidence: The Strategic Use of Pronouns in Political Interviews“, in *Journal of Language and Politics*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 7 (2): 271–289.
5. Клајн, Иван (2000) „Лице као граматичка и комуникацијска категорија“, у Лингвистичким студијама, Београд: Партенон, 88–105.
6. Клајн, Иван (2005) Граматика српског језика. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

7. Мразовић, Павица и Вукадиновић, Зора (1990) Граматика српскохрватског језика за странце. Сремски Карловци: Издавачка књижарница З. Стојановића и Нови Сад: Добра вест.
8. Остојић, Бранислав (1999) Кратка прегледна граматика српског језика. Земун: Нијанса.
9. Partington, Allen (2003) *The Linguistics of Political Argument*. London: Routledge.
10. Пипер, Предраг и др. (2005) Синтакса савременог српског језика. Београд: САНУ, Београдска књига и Матица српска.
11. Симић, Радоје (2002) Српска граматика. Београд: Научно друштво за неговање и проучавање српског језика; Никшић: Јасен.
12. Станојчић, Живојин и Поповић, Љубомир (1992) Граматика српског језика. Београд, Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства.

PRONOMINAL CHOICE AND PERSON OF THE VERB IN PARLIAMENTARY DISCOURSE: FIRST PERSON PLURAL

Summary

Polarisation of discourse participants is a common phenomenon in political discourse and it refers to the process whereby several opposing groups are established. Thus, the study of personality, i.e. the choice of pronouns and the person of the verb, is an important subject for research in parliamentary discourse. With this in mind, the paper focuses on the most frequent perspective used in the Parliament of Montenegro – that of the first person plural of the verb and the use of the pronoun *we*. We identify the discourse macrostrategies which are employed to develop group identity and mitigate responsibility. Then we provide a list of the most frequent verbs used in this perspective and discuss their form (mood and tense). The results show that spontaneous rebuttals of MPs greatly differ in this respect from parliamentary speeches, which have been prepared in advanced, which points to the fact that there is conscious manipulation.

vmilica@ac.me